

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Haridusinnovatsiooni õppekava

Anni Haandi
ÕPPEKAVAARENDUSE PROTSESS JA VISUAALI LOOMINE ÜHE PÕHIKOOLI
NÄITEL
Magistritöö

Juhendaja: nooremlektor Maria Jürimäe

Tartu 2024

Kokkuvõte

Magistritöö käigus kaardistatakse õpetajaskonna hinnang oma võimestatusele ja motivatsioonile ja koolile tervikuna ning valmisolek väljundipõhisele õppekavale liikumisel. Lisaks koostatakse riiklike alusdokumentide ja õpetajate poolt saadud sisendi põhjal kooli õppekava üldosa visuaal. Tuginedes teoreetilise osa probleemipüstitusele, mis toob välja koostöisuse vähesuse õpetajaskonna seas ning sellest tulenevalt väljundipõhise ja lõimitud õppekava ideede ebapiisava rakendumise, on käesoleva magistritöö eesmärgiks püüda mõista organisatsiooni töökultuuri ning astuda samm koostöise, väljundipõhise ja päriselt rakenduva kooli õppekava loomise poole, luues õppekava visuaal.

Juhi visioon ja koostöisus õppekavaarenduses aitab kaasa õppekava muutumisele õpetajate töövahendiks ning nüüdisaegse õpikäsituse rakendumisele. Õppijakeskse õpetamise oluliseks teguriks on õppija hetkeseisu ja arengu kaardistamine ning tajumine, milliseid üldpädevusi õppe kaudu saavutatakse.

Abstract

The Master's thesis will map the teachers' assessment of their own capacity and motivation and of the school as a whole, as well as their readiness to move to an outcome-based curriculum. In addition, a visual of the general part of school curriculum will be developed based on the national reference documents and input from teachers. Based on the problem statement of the theoretical part, which, for one, points out the lack of cooperation among the teaching staff and, consequent the insufficient implementation of the ideas of an output-based and integrated curriculum the aim of this thesis is to try to understand the working culture of the organisation and to take a step towards the creation of a collaborative, output-based and truly implementable school curriculum by creating a curriculum vision.

Leadership vision and collaboration in curriculum development will contribute to the transformation of the curriculum into a tool for teachers and the implementation of a modern approach to learning. An important factor in learner-centred teaching is the gathering data about the current competencies and development of the learner and the perception of what general competences are being achieved through learning.

Sisukord

Teoreetiline ülevaade	5
Õppekavaarendus kui koostöine protsess	5
Väljundipõhine õppekava	7
Õppekavaarenduse juhtimine	8
Visuaalne lihtsustamine õppekava arenduse osana	9
Probleemipüstitus	10
Metoodika.....	11
Valim	11
Andmekogumine	12
Andmeanalüüs	15
Tulemused ja arutelu	16
Õpetajate taju enda võimestatusest ja motivatsioonist ning koolist tervikuna	16
Kooli lõpetava noore üldpädevused	19
Väljundipõhise õppekava iseloomulikud jooned.....	21
Kooli õppekava visuaal	23
Õppekavaarenduse protsessi kokkuvõtteks	23
Tänuõnad	26
Autorsuse kinnitus.....	27
Kasutatud materjalid	28
Lisad.....	33
Lisa 1. Võimestatuse ja motivatsiooni küsimustik õpetajatele	
Lisa 2. Kooli lõpetava noore profiili ja üldpädevuste tabel	
Lisa 3. Küsimustik ainevaldkonna juhtidele	
Lisa 4. Õppekava visuaal	
Lisa 5. Nõusoleku kinnitus	
Lisa 6. Lihtlitsents	

Sissejuhatus

Elame maailmas, kus ühiskonna muutused on sageli kiiremad kui hariduses toimuvad uuendused. Seetõttu oleme jõudnud olukorda, kus hariduselt oodatakse koostöisust, ainetevaheliste seoste reaalselt praktiseerimist ning sidusust, kuid kooliharidus seda tihti veel pakkuda ei suuda (Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035, 2021). Põhikooli riiklik õppekava (PRÕK) sätestab näiteks aastast 2011 väljundipõhise õppe, kuid reaalselt klassiruumi muutused jõudnud ei ole. Lõimitud aineõppe juurutamine koolides takerdub sageli õpetajate koostöisuse taha. Seda näitab 2018. aasta *The Teaching and Learning International Survey* (TALIS) uuring, mis toob välja, et 84% Eesti õpetajatest arvab, et nende koolides on koostöine koolikultuur. Samas tuuakse välja, et 19% Eesti õpetajatest osaleb koostöises õppimises ning 21% õpetab koos kolleegiga keskmiselt ühe korra kuus (OECD, 2018). Nii mõnelgi juhul puuduvad oskused ning teadmised koostöisuse parendamiseks. Läbi koostöisuse on võimalik jõuda ainetevaheliste seoste ja kokkupuutepunktide loomiseni. Aru (2010) on välja toonud inspireerituna Tabast (1970), et lõiming ei too küll koheselt kaasa seoste kujunemist õppijas, kuid see on eelduseks, et õpilastel tekiks terviklik maailmapilt ning ainetevahelised seosed ja kokkupuutepunktid ühiskonnas toimuvate muutustega. Selliste seoste kujunemisel on oluline erinevate aineõpetajate vaheline koostöö (Aru & Jaani, 2010). Lõimitud aineõpe ei ole haridusmaastikul midagi uut, sest juba Käisi käsitus haridusest oli seotud inimese, teda ümbritseva ühiskonna ning kultuuri ühisosa leidmisega. Käisi järgi loob kooliharidus aluse elukestvatele õppele (Käis, 2004), originaal 1944).

Riiklike õppekavade ajakohastamise protsessi tulemusena tuleb 2024. aasta 1. septembriks viia koolide õppekavadesse sisse muudatused (Vabariigi Valitsus, 2023). PRÕKi ajakohastamise eesmärgiks on seatud üldpädevuste sidumine aineõppega, ainekavade sisulise ülekoormuse vähendamine, sisendipõhise õppimise muutmine väljundipõhiseks (PRÕK, 2023).

Koolide õppekavade üldosade näol on tegemist kooli raamdokumendiga, mis on traditsiooniliselt esitatud kirjalikus vormis, liigendatuna alapunktideks. Selleks, et kooli õppekava oleks lihtsalt loetav nii õpilastele kui ka sellega töötavatele õpetajatele võiksid koolide õppekavad olla lisaks kirjalikule dokumendile ka visuaalses¹ keeles (EKSS, 2009; Orav, 2021). Orava (2021) järgi aitab visuaalne lihtsustamine kaasa õpi-, enesejuhtimis- ja koostööoskuste arendamisele. Visuaalse lihtsustamise kaudu on võimalik luua erinevaid eesmärgipilte, mis aitavad kaasa tegevuste omavaheliste seoste loomisele. Visuaalse

¹ „nägemise kaudu tajutav, nähtav, nägemis-; nägemistajul põhinev, nägemistaju järgi määratav v. teostatav”

lihtsustamise pooldajad väidavad, et inimene loob ja mõistab tähendust läbi tegevuse. Eesmärgipiltide loomine aitab kaasa seoste loomisele ning fookuses püsimisele, mis õppekava juures on äärmiselt oluline (Frank & Madsen, 2020).

Käesoleva magistritöö käigus püütakse koostöökultuuri uurimise ja soodustamise kaudu mõjutada ühe kooli näitel liikumist väljundipõhise õppekava rakendumise poole. Lisaks koostatakse riiklike alusdokumentide ja õpetajate poolt saadud sisendi põhjal õppekava üldosa visuaal.

Teoreetiline ülevaade

Õppekavaarendus kui koostöine protsess

Hariduslike eesmärkide püstitamine on tugevalt seotud ühiskonnas toimuvate kultuuriliste, poliitiliste ja sotsiaalsete muutustega (Tröhler, 2016). Õppekava nähakse pigem mitmedimensiooniliseks, mis võib olla nii teoreetiline vahend õppe mõistmiseks, teadmiste loomiseks õppimise kohta kui ka anda teavet õppe kujundamisest. Õppekava loob lähtealuse teadmiste kohta, mida kõik organisatsiooni töötajad peaksid tundma (Johnson-Mardones, 2015). Traditsioonilise õppekavateooria loojaks peetakse Ralph Tylerit (1949) ning see lähenemine otsib vastuseid neljale põhiküsimusele: milliseid hariduslikke eesmärke tuleb koolil/õppekaval saavutada; milliste hariduskogemustega tuleks neid eesmärke saavutada; kuidas korraldada hariduskogemust nii, et see oleks tõhus; kuidas teha kindlaks, et eesmärgid on saavutatud. Teisalt, rekontseptualistliku õppekavateooria iseloomulikuks jooneks on Schwabi õppekava põhitõdede kontseptsioon, mille järgi õppeaine, kontekst, õpilane ja õpetaja määravad ära õppekavade eesmärgid, sisu ja kasutatavad õppemeetodid (Deng, 2013). Vaatamata sellele, et õppekavateooriaid on aja jooksul arendatud, täiustatud ning vastandatud, saame siiski rääkida ka õppekavateooriate ühisjoontest. Connelly ja Clandinin (1988) toovad välja kuus tunnust, mis ühendab õppekavateooriaid: orienteeritus sisule, sisu kontseptualiseeritus õppimise suhtes ja jaoks, lahutamatu seos praktikaga, olustiku varieeruvus, eetilised, praktika kui uurimisobjekt.

Õppekava koosneb traditsiooniliselt erinevatest komponentidest nagu õppimise eesmärgid, sisu ja korraldus, aga ka visioon, põhjendus, õppematerjalide- ja tegevuste loetelu, hindamise ülesehituse kirjeldus (Westbury, 1972). Kui soovitakse õppekava dokument klassiruumis toimima saada, on vajalik nende komponentide vahel sidususe loomine (Nieveen *et al.*, 2023). Lisaks eelnevalt nimetatule peegeldab kooli õppekava koolikogukonna väärtusi ning kooli arengukavas sõnastatud väärtusi, missiooni ja visiooni (Wiles, 2009). Õppimise ja

õpetamise seotus on hästi välja toodud Van den Akkeri (2009) metafoorses ämblikuvõrgus, mis sisaldab endas õppekavade kujundamise juhtküsimumi õppimise ning õpetamise kohta. Akkeri ämblikuvõrgus seotakse õppimise mõte järgmiste komponentidega: õppe eesmärgid, õppesisu, õppemeetodid, õpetaja roll, õppevara, grupeerimine, koht, aeg, hindamine (van den Akker *et al.*, 2009). Akkeri ämblikuvõrgus on kõik osad omavahelises seoses, moodustades terviku. Edukaks toimimiseks on vajalik kõikide osapoolte ladus tegevus. Ämblikuvõrku illustreerib hästi väljend: õppekava on nii tugev, kui on tema nõrgim niit. Seetõttu on jätkusuutlikku õppekavaarendust keeruline rakendada. (Van den Akker *et al.*, 2009). Akkeri ämblikuvõrguga ühtib hästi Wiles (2009) teooria, mille järgi koosneb õppekava kavandamine järgmiste oluliste teemade analüüsist meeskonnana: üldine filosoofia, õppekava sisu, üldised eesmärgid, õppekava ülesehitus, hindamisstandardid, vajaduste hindamine, õppekava vastavusse viimine, ainekavade ülesehitus, kursuste raamistik, tunniplaneerimine, õpetamine. Meekonnatöö baseerub koostööoskustele, millede arendamisega tuleb koolijuhil tegeleda.

Õppekavaarendus on koolis selge sotsiaalne ja meeskonnapõhine väljakutse, mis on alati läbi põimunud väärtustest ja poliitilistest suundumustest (Vangrieken *et al.*, 2015; Winter & Hyatt, 2023). Mida suurem on õpetajaskonna kaasatus kooli tegevuse alusdokumentide väljatöötamisel, seda suurem on võimalus, et dokumente hakatakse kasutama kui tööriista väljundipõhise õppe elluviimisel (Shen *et al.*, 2020). Vangrieken ja kolleegid (2015) toovad välja, et uuenduslike, õpilaskesksete ja koostöiste õppemeetodite edukas rakendamine sõltub õpetajate koostööoskustest ning -valmidusest. Õpetajate koostöisuse toetamist on uurinud Senge oma õppiva organisatsiooni teooria kaudu (Senge, 2008). Senge järgi töötab organisatsioon nii hästi või halvasti, kui töötavad sinna kuuluvad inimesed. Koolijuhtide visioonil on võtmeroll õpetajate koostöisuse soodustamisel ning nende professionaalse arengu toetamisel (Eisenschmidt *et al.*, 2015). Lee ja Nie (2016) läbi viidud uuringu tulemusena tõdeti, et organisatsioonipoliitikat on kergem ellu viia, kui koolijuhid omavad ühist visiooni ning selget vaadet. Koostöisust ja meeskonnatunnet soodustavateks tegevusteks on professionaalsete õpikogukondade soodustamine koolikollektiivis (Vangrieken *et al.*, 2015). Seejuures eristatakse direktori ja vahetu juhi motiveerivat ja võimestavat juhtimist, kus viimasel on suurem roll õpetajaskonna koostöisuse, kompetentsuse ja autonoomia mõjutamisel, sh õpikogukondade juhtimisel (Lee & Nie, 2016). Eesti haridussüsteemi iseloomustavaks osaks on Eisenschmidti ja kolleegide (2015) hinnangul detsentraliseeritus ning sellest tulenevalt on koolidel suur autonoomia. Koolijuhi pädevuses on suunata kooli õppekava kujundamist õppijakeskseks ning üldpädevuste integreerimist aineõppesse.

Väljundipõhine õppekava

2024/25 õppeaasta alguseks tuleb ajakohastada koolidel õppekava üldosa ning ainekavad. Õppekavade ajakohastamine näeb ette nüüdisaegse õpikäsituse rakendumist igapäevapraktikas (Vanari et al., 2021). Pedaste (2018) määratleb kolm suurt sihti nüüdisaegses õpikäsituses, milleks on elukestva õppija kujundamine, avatud maailmavaate ja seoseid loova noore kujundamine ning õppija teadmiste ja oskuste baasi omandamine. Nüüdisaegse õpikäsituse põhiprintsiibid on sotsiaalkonstruktivistlikud, st õppija tegeleb pidevalt teadmiste konstrueerimisega, läbi mille kujuneb ennastjuhtiv ja koostöine õppija (Tamm, 2018). Eelnevat arvesse võttes tuleb õppekavade ajakohastamisel muuta fookust ning paljude haridusasutuste jaoks sisuliselt uue alalõiguna lahti kirjutada valdkondadesisesed ja -ülesed lõiminguvõimalused, üldpädevuste kujundamise põhimõtted, õppekava läbivate teemade käsitlemise põhimõtted, karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine (Talvik, 2023).

Õpetamist planeerides tuleb teadvustada, milliseid õpiväljundeid või pädevusi saavutada soovitakse, ning õppeprotsess, -keskkond ja -materjal tuleb kohandada eesmärkidele. Õpetajate ülesandeks on luua sotsiaalne keskkond, kus õpilased teadvustaksid eesmärgipärast, koostöist tegevust (Brophy, 2014). Loyens ja Rikers (2011) toovad välja, et õppijakeskne lähenemine sisaldab nelja komponenti, milleks on eelnevad teadmised, nende aktiveerimine, sotsiaalsete suhete olulisus ja eneseregulatsioon. Õppijakeskse lähenemise eesmärk on luua motiveeriv, kaasav ja toetav õpikeskkond, mis toetab iga õppija individuaalset arengut ja õppimist. Üha rohkem kasutatakse haridusasutuse kvaliteedi analüüsimisel erasektoris kasutusel olevaid mudeleid ning üheks selliseks on *Input, Process and Output model* ehk IPO (eesti keeles sisendi, protsessi ja väljundi mudel) (Pung, 2018). Sisendi kaudu (õppekava, õppematerjalid) luuakse protsess (motiveeriv keskkond, toetatud õppimine) ning need omakorda loovad väljundipõhise õppe, kus kesksel kohal on õpilane ja tema sooritus (Chua, 2004). Sarnast lähenemist näeb “Tuulte roosi” meetodis, mis loodud projekti “Qualiti-3C Child“ raames, kus analüüsitakse õpetajate valmisolekut liikuda sisendipõhiselt õpetamiselt väljundipõhisele (Jürimäe & Pung, 2018). Väljundipõhise õpetamisega on võimalik jõuda ennastjuhtiva õppija kujunemiseni. Kolm psühholoogilist vajadust, mille saavutamine soodustab autonoomse ja ennastjuhtiva õppija kujunemist on autonoomia-, kompetentsus- ja seotusevajadus. Õppijate kaasatust õppeprotsessis määrab õpetajate oskus aidata kaasa õpilase autonoomsuse kujunemisele (Ryan & Deci, 2002).

Riiklike õppekavade ajakohastamise eesmärkide kujunemisel mängisid olulist rolli ainevaldkondades tuvastatud probleemid. Muuhulgas toodi välja järgmine: ainekavade õpitulemused kirjeldavad omandatavaid teadmisi, kuid mitte kujundatavaid oskusi ja hoiakuid; õpitulemustel on vähe sidusust õppekavade alusväärtuste, üldpädevuste ja ainevaldkonnakavade üldosadega; ainekava õpitulemuste maht ei jäta õpetajatele piisavalt aega ja võimalust kohandada õppesisu ja -viise õpilasest lähtudes. Samuti ei motiveeri õpitulemuste maht õpetajaid teadlikult toetama ainevaldkondlike pädevuste kujunemist; õpitulemused ei toeta tagasisidestamist õpilastes kujundatavatele oskustele ja hoiakutele; õpitulemused ei jäta piisavalt võimalusi pakkuda valikuid ning koostada kooli eripärast lähtuvat kooli õppekava; detailselt juhiseid andev õppekava ei toeta õpilase kaasamist õppe kavandamise ja eesmärgistamise (VV määrus, 2023).

PRÕK (2011) annab ette saavutatavad üldpädevused ning läbivad teemad, kuid jätab vabaks nendeni jõudmise vahendid. Täna Eesti koolid on sageli võtnud aluseks riiklikult kujundatud õppekava, kasutades seda sisuliselt muutmata kujul kooli õppekava üldosa ja ainekavade väljatöötamisel ning rakendamisel. 2011. aastal vastu võetud põhikooli riikliku õppekava üldosa kohustuslikud osad tulevad hästi välja kooli õppekava üldosa sisukorras (Kooli õppekava, 2023). 2023. aasta Vabariigi Valitsuse määruse (Riigiteataja, 2023) alusel tuleb koolides ajakohastada õppekava üldosad ning luua puuduvad sisulõigud.

Õppekavaarenduse juhtimine

Õppekava juhtimine koosneb Wilesi (2009) järgi neljast põhiülesandest, milleks on lähteülesande andmine, koostöö kolleegide vahel, meetodite pakkumine ning tegevuste koordineerimine. Õppekava arenduse elluviimiseks tuleb moodustada väiksem töögrupp, kes toob välja valdkonnasisesed arenduse vajadused. Wiles'i järgi on juhil õppekava protsessi suunamiseks kaks võimalust. Esimesel juhul saab juht keskenduda olemasoleva programmi säilitamisele plaaniliste ja kontrollitud tegevuste ning üksikute probleemide lahendamise kaudu. Teisel juhul võib juht pakkuda visiooni, korraldust ja motivatsiooni, nii et meeskond saaks osaleda kooli kujundamises (Wiles, 2009). Juhi roll õpetajate motiveerimisel ja võimendamisel on võtmetähtsusega (Lee & Nie, 2013). Juht vastutab visiooni kujunemise, juhtimisülesannete jagamise, koostöö- ja arengu võimaluste loomise, tunnustamise, toetamise ja eeskujuks olemise eest (Lee & Nie, 2013). Hargreaves *et al* järgi on unistused kõige võimsamad, kui neid jagab kogukond kollektiivselt, mitte pelgalt juhid. Unistus koosneb selgelt väljendatud suhtest selle vahel, mis on olnud ja mis tuleb. See pole lihtsalt kirjeldus,

mis viitab minevikule või vaatab tulevikku, vaid näitab ühendusi ja järjepidevust väärtusliku pärandi ja vajaliku arengu vahel (Hargreaves, Andy et al, 2014). Mida rohkem keskendutakse kollektiivi võimestamisele, seda edukamad ollakse ühiste eesmärkide saavutamisel (Drake *et al.*, 2007). Seetõttu on oluline õppekava üldosa ajakohastamise käigus anda inimestele võimalus unistada ning oma unistused kooli õppekava osas ka kirja panna. Ühised unistused aitavad saavutada paremaid tulemusi.

Motiveeritud õpetajaskonnal on võtmeroll muutuste elluviimisel koolis (Drake et al., 2007). Õpetajate ülesanne on luua sotsiaalne keskkond, kus õpilased tegelevad eesmärgipäraselt ja koostöiselt. Loyens ja Rikers (2011) rõhutavad õppijakeskse lähenemise nelja olulist komponenti: eelteadmised, nende aktiveerimine, sotsiaalsed suhted ja eneseregulatsioon. Väljundipõhine õpetamine võimaldab ennastjuhtiva õppija kujunemist, mis tugineb autonoomia-, kompetentsus- ja seotusvajaduse rahuldamisele (Brophy, 2014). Õpetajate oskus toetada õpilaste autonoomsust määrab nende kaasatuse õppeprotsessis (Ryan & Deci, 2002). Töötades baasvajadustega, on võimalik aidata kaasa tööalase motivatsiooni tõstmisele. Motiveeritud ja võimestatud õpetajaskond on võimeline koostöiselt töötama ning jõudma soovitud tulemusteni (Spreitzer, 1995).

Psühholoogilise võimestatuse teooria (Spreitzer, 1995) keskendub töötajate võimestamisele ning nende võimekusele olla produktiivsed, loovad ja motiveeritud. Psühholoogilisel võimestatusel on Lainola ja Eisenschmidti (2021) järgi viis komponenti (mõjukus, kuuluvus, autonoomia, kompetentsus, tähenduslikkus), mis on kohandatud enesemääramise (Ryan & Deci, 2000)- ja võimestatuse (Spreitzer, 1995) teooriate kaudu.

Visuaalne lihtsustamine õppekava arenduse osana

Käesoleva magistritöö üheks eesmärgiks on luua kooli õppekava üldosa visuaal Eesti kunstikoolide Liidu näidisõppekava (Eesti Kunstikoolide Liit, 2022), õppekava veebis olevate valdkondlike visuaalide (Haridus- ja Noorteamet, 2019), OECD õppimiskompassi visuaali (EduSkills OECD, 2019), Euroopa ettevõtlikkuspädevuse visuaali (European Training Foundation, 2017) eeskujul. Läbi visuaalse kujutamise saab keerukad tekstid tuua visuaalses keeles lugejani. Visuaalse lihtsustamise puhul on tegemist probleemilahendamise oskusega, mida kasutasid juba inimeste eellased koopamaalingute näol (Roam, 2014).

Kooli õppekava peaks tagama muuhulgas visuaalse kirjaoskuse arendamise, mis aitab omakorda kaasa eetiliste- ja esteetiliste väärtuste ning kriitilise mõtlemise kujunemisele (Torres de Eça, 2018).

Nüüdisaegne õpikäsitlus, millest juhindub ka õppekavade ajakohastamine (Vanari *et al.*, 2021), tugineb õpetajakesksuselt õppijakeskseks muutumisel (Tamm, 2018b). Õppijakesksus tähendab muuhulgas õppimise toetamist, kus õppimine aitab kaasa aktiivselt teadmiste konstrueerimisele. Ainekeskselt õppimiselt liigutakse õppimisekesksele õpetamisele (Tamm, 2018b). Visuaalse lihtsustamise kaudu avatakse õpilastes semiootiline ruum, mis aitab kaasa uuenduslike lähenemisviiside kujunemisele õppeprotsessis (Archer, 2014). Lapsed kasutavad joonistamist vahendina arendamiseks oma ideid ja mõtteid (Hope, 2008) ning samamoodi võiks joonistamise abil kujutada kooli raamdokumenti nagu õppekava. Õppekavade ajakohastamise ametlikul veebilehel on visuaalsele lihtsustamisele asunud samm lähemale, sest nii esilehel kui iga ainevaldkonna juures on välja toodud Kati Orava loodud lihtsustavad visuaalid ainevaldkonna mõistmiseks (Haridus- ja Noorteamet, 2019).

Õppekava kui töövahend on kooli kontekstis mõeldud nii õpetaja tööriistaks kui ka õpilastele mõistmaks, kuidas ja mil viisil õpe toimub, ning selle kujunemises saavad kõik osapooled kaasa rääkida. Läbi õppekava visualiseerimise on võimalik õpilastel, õpetajatel ja kogukonnal mõista kooli missiooni, visiooni, väärtuseid, üldpädevuste ja läbivate teemade käsitlemist ning sihiks seatud õpiväljundit kooli lõpetava noore kirjelduse näol. Archeri (2014) sõnul aitab visuaalne lihtsustamine õppeprotsessi osana kaasa õpilaste loovuse arendamisele ning vähem reguleeritud pedagoogiliste võtete kasutamisele, soodustamaks nüüdisaegseid õpetamis- ja õppimistavasid. Mavroudi jt (2019) toovad välja, et õppekava visualiseerimine aitab kaasa selle õppijakeskseks ning arusaadavaks muutmisele. Kati Orav (2021) tõi oma magistritöö tulemuste analüüsis välja, et uuringus osalenud koolijuhtide sõnul peaks visuaalne lihtsustamine olema osa õpetatavast praktikast koolis, millest lähtuvalt luuakse ka uusi õppematerjale. Seetõttu on õppekava visuaalne lihtsustamine esimene samm visualiseeriva kooli poole, andes eeskujuga ja julgust katsetada.

Probleemipüstitus

Koolikultuuri arendamine on koolijuhtide pädevuses ning seetõttu on äärmiselt oluline soodustada erinevate koostöövormide kujunemist koolis. Koostöisuse vähesus kooli õpetajaskonna seas toob kaasa väljundipõhise õppekava ideede ebapiisava rakendumise ning õpetajate vähese seotustunde organisatsiooniga. Lisaks koostöökultuuri murekohtadele tajutakse sageli tänases koolis õppekava kui keerulist dokumenti, sest selle loomisesse ei ole kaasatud õpetajaskonda. Nii on raske tagada õppekava omaksvõtmist, rääkimata selle mõistmisest. Õppekava kui dokumendi mõistmine on aga selle rakendamiseks hädavajalik.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks püüda mõista organisatsiooni töökultuuri ning astuda samm koostöise, väljundipõhise ja päriselt rakenduva kooli õppekava loomise poole, luues õppekava visuaal. Eesmärgist lähtuvalt on püsitatud uurimisküsimused:

1. Millisena tajuvad õpetajad enda võimestatust ja motivatsiooni ning kooli tervikuna?
2. Millised üldpädevused peaksid olema õpetajate arvates kooli lõpetaval noorel?
3. Milliseid väljundipõhisele õppekavale iseloomulikke jooni õpetajad väärtustavad?
4. Milline võiks olla kooli õppekava üldosa visuaal?

Metoodika

Käesoleva magistritöö valmimise käigus viisin läbi tegevusuuringu ühe kooli näitel. Tegevusuuringu käigus analüüsisin kooli õppekava arenduse võimalusi lähtuvalt õpetajate võimestatustest ja motivatsioonist, kooli tajutud tugevustest ja nõrkustest, õpetajate poolt väärtustatud õpilase profiilist ning õpetajate meelsusest sisendipõhiselt väljundipõhisele õppekavale liikumisel.

Tegevusuuring on kvalitatiivse uuringu tüüp, mille all mõeldakse loomulikus keskkonnas läbi viidud väiksemat sekkumisprojekti ning selle mõju uurimist (Laherand, 2008). Kvalitatiivse tegevusuuringu sisuanalüüsi kaudu toon välja õpetajate hinnangu oma võimestatusele ja motivatsioonile ning koolile tervikuna; määratlen kooli lõpetava õpilase profiili ning seon need üldpädevustega; kaardistan õpetajate valmisoleku väljundipõhisele õppekavale liikumisel. Läbi viidud tegevused ja nende analüüs andsid sisendi õppekava üldosa visuaali loomiseks, mis kajastab õpetajate valmisolekut väljundipõhise õppekava rakendumiseks, õpilase profiili, kooli visiooni ja missiooni ning üldpädevuste ja läbivate teemade omandamist. Tegevusuuring on hea meetod õpetajaskonna kaasamiseks õppekavaarenduse protsessi (Laherand, 2008).

Valim

Mugavusvalimi moodustas ühe põhikooli õpetajaskond. Kõnealuse kooli õpetajaskonda kuulub 38 õpetajat, kelle keskmine vanus on 55 aastat, 38st õpetajast 20 on koolis töötanud rohkem kui 20 aastat, mis teeb koolis töötamise perioodiks keskmiselt 17 aastat. Kooli õpetajaskonda kuulub 3 mees- ja 35 naisõpetajat. 2023/24. õppeaastal moodustati koolis ainekavade ajakohastamiseks kuus ainevaldkonda (humanitaar-, reaal-, loovus-, ja loodusained, liikumine, võõrkeeled) PGS §1 alusel (PRÕK, 2011). Eraldi küsimustikule vastasid ka ainevaldkondade juhid. Kõik vastanud olid naised, kaks vanuses 35-44 aastat ning

kolm 55-65 eluaastat. Ainevaldkondade juhtide haridustase jaguneb: 3 magistrikraadi, 2 bakalaureusekraadi ja 1 rakenduskõrgharidus. Üks vastanutest on koolis töötanud 6-10 aastat, üks 11-20 aastat ning kolm 31-40 aastat.

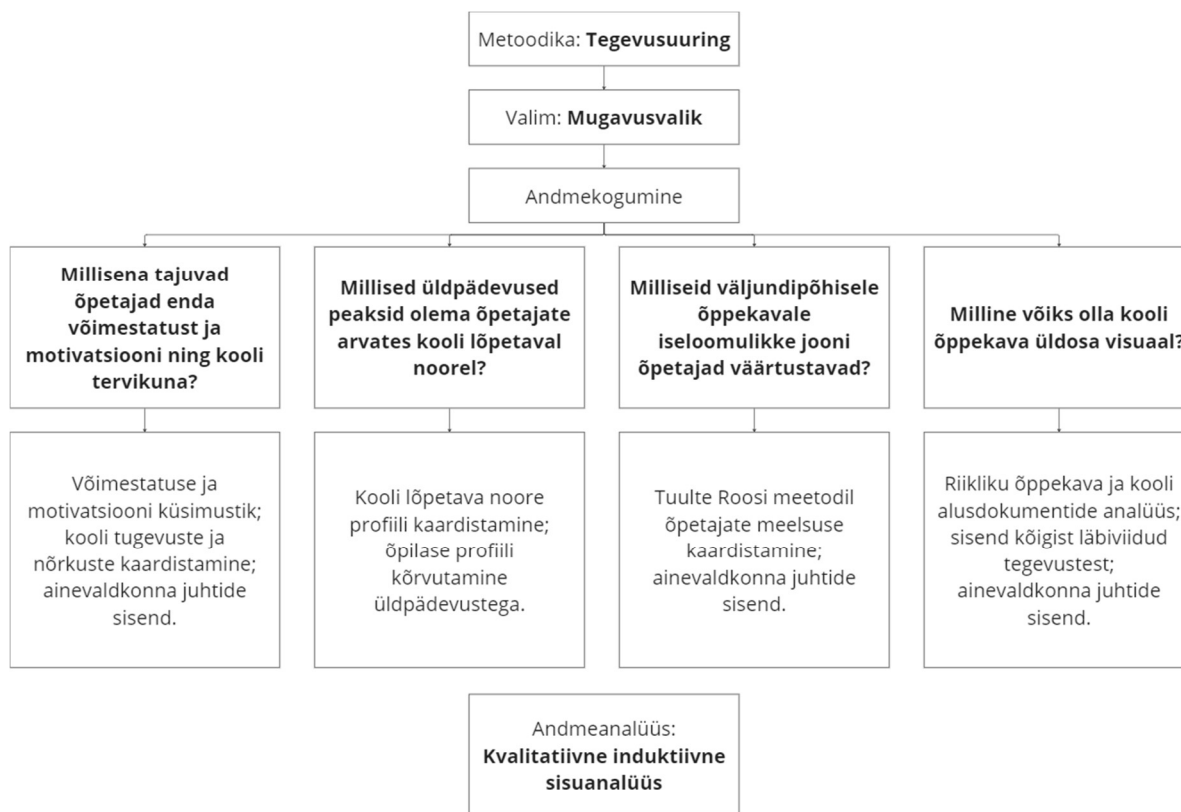
Olen selles organisatsioonis õppejuhina töötanud alates augustist 2024 ning selsamal perioodil on koolipere olnud asenduspinnal koolimaja renoveerimistöde tõttu. Tunnetuslikult võin tõdeda, et kollektiivi valmisolek muutusteks on olnud vähene. Seega on juhuse tahtel ühele ja samale ajale sattunud riiklikult ajakohastatud õppekavade arendamise protsess, milles kõik Eesti haridusasutused osalevad, kui ka keeruline asenduspinnal olemise periood ning õppejuhi vahetus. Ühelt poolt on kollektiiv uue maja valmimise ootusärevuses, teisalt osaliselt vastuseisus uuendustele, mida ühiskond tänaselt haridusasutuselt ootab.

Eelnevalt kirjeldatud olukord oli alguspunkt, millelt asusin kollektiiviga tutvuma ning õppekava arendust juhtima. Minu eesmärk õppekava loomisel on olnud õppijakesksuseni jõudmine, mis oleks õpilasi motiveeriv, kaasav ja toetav (Pung, 2018). Sisendipõhiselt väljundipõhisele õppekavale liikumine on olnud fookuses juba 2011 aasta riiklikust õppekavast alates (PRÕK, 2011), kuid reaalselt klassiruumi on see jõudnud vähestes koolides. Väljundipõhisus aitab jõuda ennastjuhtiva õppija kujunemiseni, mis on ka üks üldpädevuste saavutamise eesmärkidest (Brophy, 2014). Õppekavajuhtimise protsessi juures on oluline lähteülesande andmine, koostöö kolleegide vahel, metoodikate pakkumine ja protsessi koordineerimine (Wiles, 2009), soodustavaks teguriks on väiksema töögrupi moodustamine.

Andmekogumine

Lähtuvalt töö uurimisküsimustest viisin läbi järgmised tegevused (Joonis 1.):

Joonis 1. Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks läbi viidud tegevused.

1. Millisena tajuvad õpetajad enda võimestatust ja motivatsiooni ning kooli tervikuna?

Õpetajaskonna võimestatuse ja motivatsiooni kaardistamiseks kasutasin Tallinna Ülikoolis välja töötatud enesemääramis- ja psühholoogilise võimestatuse teooria kombineeritud küsimustikku. Õpetajate seas läbi viidud küsitluses tuli vastata 7-palli skaalal küsimustele, mis alamkategoriates keskendusid viiele komponendile: kuuluvus, tähenduslikkus, kompetentsus, autonoomia ja mõju (Lainola & Eisenschmidt, 2021). Küsitlus oli üles ehitatud nii, et õpetajal ei olnud võimalik eristada erinevate kategooriate küsimusi. Küsimused edastati õpetajatele Microsoft Forms keskkonna kaudu ning on välja toodud käesoleva töö Lisas nr 1. Õpetajaskonna võimestatuse ja motivatsiooni kaardistamiseks viisin läbi küsitluse MS Forms keskkonnas ning analüüsisin vastuseid MS Excel keskkonnas (Microsoft Corporation, 2019). Küsitlusele vastas 19 õpetajat.

Andmekogumise teises etapis kohtusin kooli õpetajaskonnaga ning kaardistasin kooli tugevused, nõrkused ja soovitud tulemi. Kohtumised toimusid kolmel korral, 1.-3. kooliastmele. Tulemused kirjutasin üles miro.com keskkonnas asuvasse vormi, koondades kokku kõikide kohtumiste tulemi ja esitades see joonisel 3. Kooli tugevuste ja nõrkuste kaardistamisel kasutasin SWOT analüüsi (*strengths – tugevused, weaknesses – nõrkused, opportunities – võimalused, threats – ohud*) lähtepunkti. SWOT analüüs võib olla

vahendiks, aitamaks jõuda organisatsiooni probleemideni ning süsteemse lahendamiseni (Leiber et al., 2019).

2. Millised üldpädevused peaksid olema õpetajate arvates kooli lõpetaval noorel?

Kaardistasime õpetajaskonnaga kooli lõpetava noore profiili, et jõuda väljundipõhise õppekava rakendumiseni, alustasin koos õpetajaskonnaga soovitud õpiväljundite ehk ideaalse kooli lõpetava õpilase omaduste kaardistamisest. Õpilase teadvustamine, mõistmine ja väärtustamine aitab kaasa õpetamise muutumisel õppijakesksemaks, mis suurendab õpilase motiveerituse, aktiivsuse ja autonoomsuse taset (Timoššuk, 2020). Kokku kohtusin õpetajaskonnaga kolmel korral - eraldi 1.-3. kooliastme aineõpetajatega. Olles kaardistanud kooli lõpetava noore profiili kõrvutasime selle riiklike üldpädevusega.

3. Milliseid väljundipõhisele õppekavale iseloomulikke jooni õpetajad väärtustavad?

Haridusametuse kvaliteedi hindamiseks on projekti "Qualiti-3C Child" käigus välja töötatud Tuulte Roosi mudel, mis analüüsib kolme õppekava tüüpi nagu sisend, väljud ja protsess (Jürimäe & Pung, 2018). Sisendipõhise õppekava kvaliteedi all hinnatakse struktuuri ja õpikeskkonna kvaliteeti nagu õppekava, õppevara, füüsiline keskkond, õpetajaskond. Väljundipõhise õppekava kvaliteedi all hinnatakse seda, mis kajastub õppetulemustes nagu teadmised, oskused, tööd ja käitumine. Protsessipõhise õppekava kvaliteeti hinnatakse õpilaste algatuste, kaasahaaratuse, motivatsiooni ja suhete kaudu (Jürimäe & Pung, 2018). Õpetajatel palusin hinnata 5-palli skaalal 12 erinevat aspekti, misjärel liitsin tulemused kokku vastavalt sisendi-, väljundi-, ja protsessi kvaliteedi kaudu. Maksimaalne tulemus valdkonnas sai olla 20 punkti. Küsitluse viisin läbi Pärnus toimunud meeskonnapäeva ja -koolituse raames ning vastuseid kogusin Microsoft Forms keskkonnas, analüüsisin MS Excel keskkonnas (Microsoft Corporation, 2019). Küsitlusele vastas 26 koolitusel osalenud õpetajat. Kõik vastajad olid käesoleva magistr töö aluseks oleva kooli õpetajad ning seetõttu lisaküsimusi vanuse, tööstaaži jm kohta ei küsitud.

4. Milline võiks olla kooli õppekava üldosa visuaal?

Tutvusin kooli alusdokumentidega nagu õppekava ja arengukava, lähtusin tegevusuuringu käigus välja toodud õpiväljunditest ja ideaalse õpilase profiilist ning küsisin ainevaldkonna juhtidelt, milline võiks olla õppekava üldosa visuaal. Koostas kooli õppekava üldosa põhjal visuaali (Lisa 4).

Viimase etapina otsustasin koguda andmeid kooli ainevaldkonna juhtidelt. Selleks koostas küsimustiku (Lisa 3.). Ainevaldkondade juhtidelt saadud tagasisidele vastas viis ainevaldkonna juhti kuuest. Tulemusi töötlesin MS Excel keskkonnas ning välja toon

käesoleva uurimuse jaoks olulisimad. Küsitluse tulemused on esitatud iga uurimisküsimuse juures eraldi. Esitasin neile küsimused Microsoft Forms keskkonnas ning analüüsisin neid MS Excel keskkonnas (Microsoft Corporation, 2019).

Andmeanalüüs

Kvalitatiivse uurimuse iseloomuliku joonena kasutan tegevusuuringu analüüsimiseks induktiivset sisuanalüüsi. Läbi induktiivse sisuanalüüsi toon esile uurimuses osalenud õpetajaskonna nägemuse kooli õppekavaarenduse vajalikkusest ning õpetajaskonna valmisoleku muutusteks. Töö koostamisel kasutasin avatud kodeerimist kui kvalitatiivse analüüsi meetodit, kus küsimustikule vastanute öeldut on põhjalikult lahti seletatud ning tähendusi kodeeritud MS Excel keskkonnas (Microsoft Corporation, 2019). Andmeanalüüsi kvaliteedi tagamiseks kodeerisin tulemusi kaks korda.

Õpetajate võimestatuse ja motivatsiooni kaardistasin küsitluse kaudu. Küsitlusega kogutud andmed korrastasin Microsoft Forms keskkonnas. Andmete selgemaks mõistmiseks koostasid joonised Microsoft Excel keskkonnas (Microsoft Corporation, 2019).

Kooli tugevuste ja nõrkuste kohta kogusin andmeid SWOT analüüsi meetodil õpetajate koostöötundide käigus. Õpetajaskonna kohtumised toimusid kolmel korral, eraldi 1.-3. kooliastmele. Saadud tulemused protokollisin miro.com keskkonnas ning selgemaks mõistmiseks koondasid Microsoft Wordi tabelisse.

Õpilaste profiili määramiseks kohtusin eraldi I ja II-III kooliastme õpetajatega ning koostöötunnis koondasid tulemused plakatile. Tulemuste selgemaks mõistmiseks koondasid õpilase profiili ja üldpädevused ühisesse tabelisse canva.com keskkonnas. Tulemusi on analüüsitud temaatilise analüüsi käigus, kasutades memosid.

Väljundipõhise õppekava loomise neljandas etapis kasutasid õpetajate meelsuse kaardistamiseks „Tuulte Roosi“ meetodit (Jürimäe & Pung, 2018). Küsitlusega kogutud andmed korrastasin Microsoft Forms keskkonnas. Andmete selgemaks mõistmiseks koostasid joonised ja Microsoft Excel keskkonnas. Tulemusi on analüüsitud temaatilise analüüsi käigus, kasutades avatud kodeerimist.

Viimases etapis koostasid Microsoft Formsi küsitluse ainevaldkonna juhtidele. Küsitlusega kogutud andmed korrastasin Microsoft Forms keskkonnas, kasutades selektiivset kodeerimist (Microsoft Corporation, 2019).

Magistritöö koostamisel järgisin Tartu Ülikooli soovitusi eetilise kohta, tagades osalejate informeerimise uurimuse eesmärkidest, andmete konfidentsiaalsuse ning

vabatahtliku osalemise. Kõik õpetajad andsid allkirja andmete kasutamiseks töö koostamiseks. Lisadesse on välja toodud allkirjalehe näidis (Lisa 6).

Tulemused ja arutelu

Magistritöö eesmärgiks oli püüda mõista organisatsiooni töökultuuri ning astuda samm koostöise, väljundipõhise ja päriselt rakenduva kooli õppekava loomise poole, luues õppekava visuaal.

Eesmärgist lähtuvalt püstitasin uurimisküsimused:

1. Millisena tajuvad õpetajad enda võimestatust ja motivatsiooni ning kooli tervikuna?
2. Millised üldpädevused peaksid olema õpetajate arvates kooli lõpetaval noorel?
3. Milliseid väljundipõhisele õppekavale iseloomulikke jooni õpetajad väärtustavad?
4. Milline võiks olla kooli õppekava üldosa visuaal?

Tulemused on esitatud uurimisküsimuste kaupa ning välja toodud igale sihtrühmale omased arvamused. Tulemuste ilmetamiseks on kasutatud jooniseid ning tsitaate.

Õpetajate taju enda võimestatusest ja motivatsioonist ning koolist tervikuna

Lähtudes magistritöö uurimisküsimustest “**millisena tajuvad õpetajad enda võimestatust ja motivatsiooni ning kooli tervikuna?**“ ja läbi viidud andmekogumisest tuleb tunnistada, et õpetajaskonna kaasamiseks kooliarenduse protsessidesse tuleb esmalt tööd teha võimestatust ja motivatsiooni puudutavate küsimustega (Drake *et al.*, 2007). Arendusprotsessi juures oli minu roll õpetajaskonna jaoks uus nagu ka teadlik õppekava arendamine. Seetõttu alustasin õpetajate motivatsiooni ja võimestatuse kaardistamisest. Mida motiveeritum on õpetajaskond, seda suurema tõenäosusega on ettevõetud protsess edukas (Drake *et al.*, 2007). Õpetajate seas läbi viidud küsitlus keskendus viiele komponendile: kuuluvus, tähenduslikkus, kompetentsus, autonoomia ja mõju (Lainola & Eisenschmidt, 2021). Võimestatuse ja motivatsiooni küsimustikule vastas 19 õpetajat (Joonis 2.).

Joonis 2. Võimestatuse ja motivatsiooni küsimustiku tulemused alamkategoriate lõikes.

Õpetajate seas läbi viidud küsitlus tõi selgelt välja vähese kuuluvustunde ning tajutud mõjukuse. Küsitluse vastanud 19 õpetajat tajusid oma mõjukust koolis toimuva osas madalalt ning tundsid, et nemad ei saa otseselt mõjutada koolis toimuvaid protsesse.

Kuivõrd need tulemused esindavad kogu kooli õpetajaskonda? See on nii selle töö kui ka õppekavaarenduse suurimaks probleemiks. Kõigil õpetajatel oli võimalus osaleda ja nad olid väga oodatud osalema, ent reaalsuses nad seda siiski ei teinud. Osaliselt asenduspinnal viibimise tõttu, osaliselt koos käimise harjumise puudumise tõttu osales näiteks kooli tugevuste ja nõrkuste kaardistamisel esimese kooliastme kohtumisel kaheksa, teise ja kolmanda kooliastme kohtumisel kümme õpetajat. Kolmandale kohtumisele, kuhu kutsusin õpetajaid, kes ei olnud veel kaardistanud kooli tugevusi ja nõrkusi, ei tulnud kohale ükski õpetaja. See läheb hästi kokku võimestatuse ja motivatsiooni teise madala tulemusega, milleks on kuuluvustunne. Töökeskkond, mis võimaldab inimestel end tunda kaasatute ja motiveeritute, soodustab isiklike- ja organisatsiooniliste eesmärkide saavutamist (Spreitzer, 1995). Võimestatus kui juhtimisstrateegia aitab kaasa õpetajate töömotivatsiooni suurendamisele (Lee & Nie, 2013). Õpetajad ei tunne organisatsiooni ja kolleegidega tugevat ühtekuuluvust ning puudu on ka usaldusest. 2024/25 õppeaastast liigutakse tagasi renoveeritud koolimajja, ning juhtkond on planeerinud iganädalased koostöötunnid, mis on suunatud õpetajaskonnale, jaotudes neljale nädalale kuus: ainevaldkonnad, õpikogukonnad, klassijuhatajad, kogu koolipere. Ühise koostöötunni ajal on võimalik kasvatada õpetajates koostöösust, ühtekuuluvust ning probleemilahendusoskusi. Koostöösuse aspekti silmas pidades

tuleb sisekliima küsimustega olulisel määral edasi tegeleda, et tagada nii kollektiivi ühtekuuluvustunne väljundipõhisele õppekavale liikumine (Eisenschmidt *et .*, 2015).

Esimese uurimisküsimuse teisele poolele, **kooli tajumine tervikuna**, vastuse leidmine käis läbi kooli tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude väljatoomise, milleks kasutasin SWOT analüüsi. Kuna kool on olnud aastaid remondi ootuses, siis on kooliarendus uue maja valmimist oodates tahaplaanile jäänud. Võimestatuse ja motivatsiooni küsimustikust ilmnas, et kollektiivi sisekliima on keerulises seisus, ning seetõttu soovisin, et koostöötunnis (iganädalasel toimuv õpetajate töökoosolek, kus tegeletakse kooli päevakajaliste- ja arendusteemadega) tooksid õpetajad välja kooli tugevused ja nõrkused. Õpetajaskond oskab hästi analüüsida kooli tugevusi ja nõrkusi, tuues välja nii vähest kollegiaalsust kui ainetevahelist ebapiisavat lõimingut. Kooli nõrkuste all on märksõnu, millega kooli juhtkond peab tegelema nagu õpetajate heaolupakett ning koostöisuse soodustamine.

Kooli tugevusena tuuakse välja püsiv kollektiiv (keskmiselt 17 aastat) ning paradoksaalsel moel on see välja toodud ka kooli nõrkusena. Nähtus võib olla tingitud asjaolust, et kõnealune küsimus ongi ühtviisi nii nõrkus kui tugevus. Kõikide kooliastmetega kohtumisel saadud vastused on kantud ühtsesse tabelisse (Joonis 3).

Joonis 3. Õpetajate nägemus kooli nõrkustest, tugevustest, võimalustest ja ohtudest.

KOOLI NÕRKUSED	KOOLI TUGEVUSED
<ul style="list-style-type: none"> • ollakse vanas kinni • nõrk õppedistsipliin • probleemidega ei tegeleta järjepidevalt • probleemidega ei tegeleta koos • ei suudeta mõelda „kastist välja“ • vananev õpetajaskond • kõigile kooli töötajatele ei kehti samad reeglid • vähene ainetevaheline lõiming • sotsiaalmeedias endiselt liiga vähe „pildil“ • puudub õpetajate tunnustamise süsteem • puudub õpetajate heaolupakett • ei ole Liikuma kutsuva kooli liige • koostöö kooliastmete vahel vähene • puudub asendus- ja abiõpetaja puudub pikapäeva rühma õpetaja 	<ul style="list-style-type: none"> • hoomatav suurus • avatud uuendustele • püsiv, kvalifitseeritud kollektiiv • välja kujunenud traditsioonid • väljasõidud ja õppekäigud kollektiivile • õpetajatel võimaldatakse osaleda koolitustel • klassikaline haridus • õpetajate vaheline koostöö hea • õpilaste head saavutused väljaspool kooli • märgatakse kõiki • hästi reguleeritud õppekorraldus • positiivne õhkkond
UNISTUSED/VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> • andekusainete eristamata hindamine • jätkaks ära üleminekueksamid • temporühmad • väiksemad klassid • suurem, tööle vääriline, palk • igale väikeklassile oma ruum • kollektiivi ühistegevused • sporditoetus õpetajatele • prillide kompensatsioon • töötervishoiuarsti külastus • mänguväljak erinevate võimalustega • ronimisseinad • head ja soojad suhted • tasakaal igas mõttes 	<ul style="list-style-type: none"> • julguse ja tahte puudumine muutuste elluviimisel • ajakohastatud õppekava vormistatakse dokumendiks, aga ei saa töövahendiks • majanduslikult ei ole võimalik õpetajatele pakkuda soovitud hüvesid • uue maja võimalusi ei osata kasutada • kollektiivi meeskonnaks kujundamine kukub läbi

Küsisin ainevaldkonna juhtidelt, milliseid muudatusi oleks koolis vaja ning vastati järgnevalt: *kolleegide omavaheline koostöö olematu, õpilaste negatiivne suhtumine õppetöösse, paindlikum õppekava, töötada välja kooli omanäolisus, ühtsete nõudmiste sõnastamine kõikidele kooli töötajatele. Ainevaldkondade juhid näevad, et saavad mõjutada ainevaldkonna sisest koostööd, tehnoloogia kasutamist õppeprotsessis, diferentseeritud õpetamist ja toetust, olla eeskujuks koostöise keskkonna loomisel, vajalik on muutuste olulisuse märkamine.*

Ainevaldkondade juhid näevad juhtkonna rolli muutuste elluviimisel võtmetähtsusega. Välja toodi, et *kooli juhtkond peaks olema muutuste eestvedaja ja toetaja, kes loob inspireeriva keskkonna ja suunab kogu kooli ühise eesmärgi poole; juhtkonnal on ühine visioon meie koolist. Juhtkond suudab innustada kogu kollektiivi selle nimel pingutama; juhtkond peab olema ühel meelel ja kindlasti arutama muutusi kollektiiviga - kuulama ära ka nende arvamused ja alles siis otsustama.*

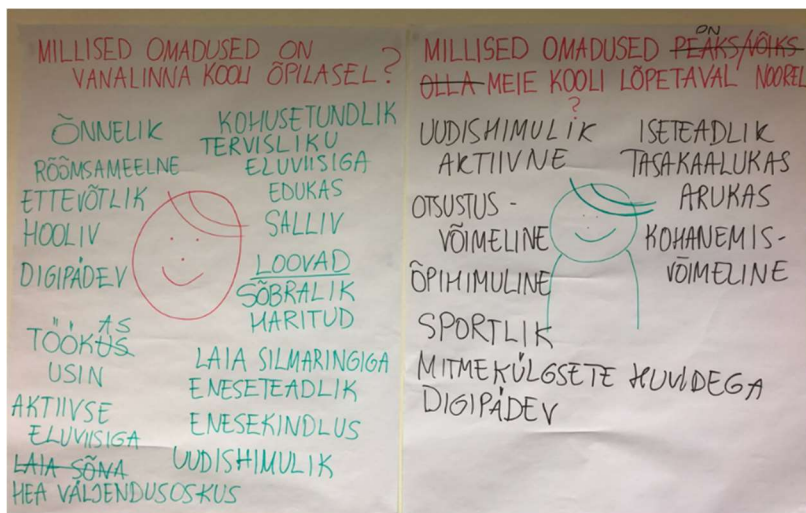
Õpetaja rolli muutuste elluviimisel nägid ainevaldkondade juhid olulisena, sest õpetajaskond viib muutused klassiruumi. *Õpetajate roll muutustes on väga oluline. Kooli eripära tuleb välja koostööst, ühistest ettevõtmistest ja kogu kooli hõlmavatest üritustest. Kui õpetajad ei tea, miks muutuseid tehakse, siis hoitakse vanast kinni. Kui õpetajal ei ole energiat, ei suuda ta uuendustega kaasa minna. Kuna õpetaja roll on võtmetähtsusega, siis tuleb juhtkonnal õpetajatele selgitada muutuste vajalikkust, sest muud moodi ei ole võimalik muutusi ellu viia.*

Kooli lõpetava noore üldpädevused

Väljundipõhisele õppekavale üleminekul lasin õpetajatel kaardistada nii kooli õpilase profiili kui ka nende väärtushinnangud ja valmisoleku muutusteks (Jürimäe & Pung, 2018), vastates uurimisküsimustele **“millised üldpädevused peaksid olema õpetajate arvates kooli lõpetaval noorel?”** ja **“milliseid väljundipõhisele õppekavale iseloomulikke jooni õpetajad väärtustavad?”**.

Leides vastust küsimusele **„ millised üldpädevused peaksid olema õpetajate arvates kooli lõpetaval noorel“**, alustasime ideaalse õpilase profiili kaardistamisega (Joonis 4).

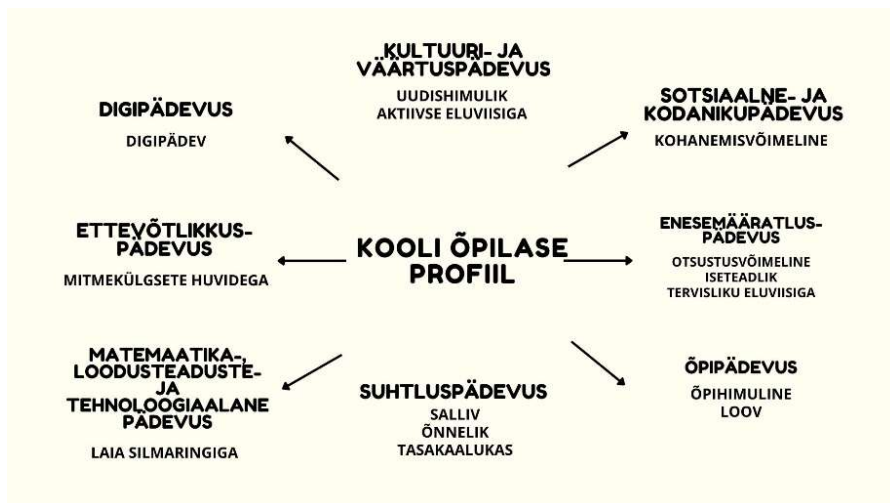
Joonis 4. Kooli õpilase profiili kaardistamine. Vasakpoolsetel 1. kooliastme õpetajate tulemused, parempoolsetel 2.-3. kooliastme õpetajate tulemused.

Haridusvaldkonna arengukava 2020-2035 (HTM, 2021) toob otsesõnu välja, et “peame senisest enam soodustama kodanikuks kujunemisel vajalike üld- ja tulevikupädevuste arendamist koos aine- ja erialateadmistega; praegune ainekeskne õpe üldhariduses ning erialaõpe kutse- ja kõrghariduses ei toeta piisavalt õppijate üld- ja tulevikupädevuste arengut“. Kooli õppekava üldosa kirjutamisel võtsime üldpädevused fookusesse ning tõime iga pädevuse juures välja, kuidas koolikeskkonnas sellega tegeleme.

Pärnus toimunud koolituspäeval kõrvutasime kooli õpilase profiili üldpädevustega. Läbi õpilase profiili teadvustamise on võimalik liikuda õppijakeskse õpetamise poole. Õpet planeerides tuleb õpetajatel selgelt teadvustada nii õpiväljundeid kui üldpädevusi, sest õpetajate luua on kooli sotsiaalne keskkond (Brophy, 2014). Õppijakeskse lähenemise puhul mängivad rolli nii eelnevad teadmised, teadmiste aktiveerimine kui ka sotsiaalsete suhete olulisus (Loyens & Rikers, 2011). Protsessi tulemus andis õpetajatele võimaluse analüüsida tehtava töö tulemuslikkust ning näha, et tee väljundipõhise õppekava rakendumiseni ei ole niivõrd utoopiasse kalduv unistus kuivõrd süsteemse töö ja eesmärgistamise küsimus. Joonisel 5 nähtav skeem aitas õpetajatel mõista, et kooli lõpetav noor on saavutanud üldpädevused läbi õpetajaskonna suunamise ja toetamise.

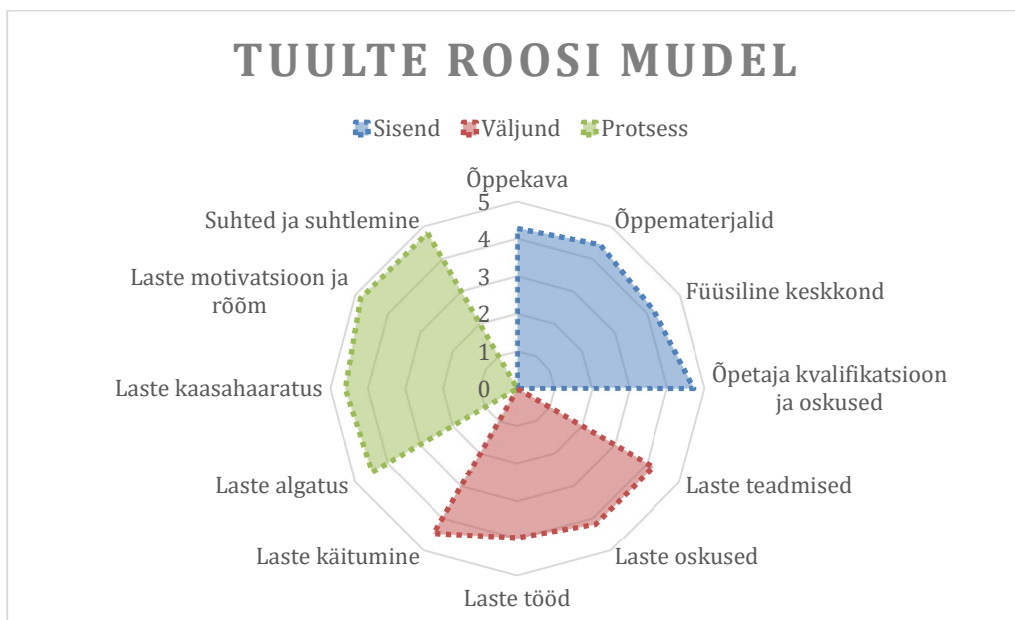
Joonis 5. Üldpädevuste vastavus kooli lõpetava noore profiilile.

Väljundipõhise õppekava iseloomulikud jooned

Leides vastust küsimusele „**milliseid väljundipõhisele õppekavale iseloomulikke jooni õpetajad väärtustavad?**“ viisin läbi „Tuulte roosi“ küsitluse. Küsitluse tulemused (Joonis 6) annavad ülevaate õpetajate väärtushinnangutest õppeprotsessis.

Joonis 6. Õpetajate vastused sisendi, väljundi ja protsessi hindamisel "Tuulte Roosi" meetodil.

Küsitluse tulemustesse tuleb suhtuda kriitiliselt, sest viisin küsitluse läbi õppejuhina ning tunnetuslikult võib tõdeda, et õpetajate soov „õigesti“ vastata oli kõrgendatud. Sellest

tulenevalt saab teha vaid väikeseid üldistusi ning analüüsida tulemusi selliselt, et iga väiksegi muutus maksimumist võiks olla suure kaaluga.

Sisendipõhise õppekava hindamise juures saab välja tuua, et õpetajate jaoks on oluline nende kvalifikatsioon ja oskused. Sarnane tulemus tuli ka võimestatuse ja motivatsiooni küsimustikust, mistõttu võib tõdeda, et õpetajaskond hindab seda punkti kõrgelt. Samuti on õpetajate jaoks väga oluline õppematerjalide olemasolu. Õppematerjalide valiku vabadust rõhutab ka ajakohastatud õppekava protsess, mida juhib HTM. Õpetajad hindavad sisendipõhise õppekava kategoorias madalamalt õppekava. Olles olnud ühe õppeaasta õppejuhi ametis ning juhtinud õppekava ajakohastamist ja ainekavade loomist, näen, et õpetajate teadlikkus õppekava üldosast ning ainekavas välja toodud õpitulemustest on vägagi erinev ning pigem keskendutakse õpikutele ja töövihikutele. Kindlasti on see seotud ka õpetajate suure koormusega. Kõige väiksema tulemuse sisendi kategoorias saavutas füüsiline õpikeskkond, mis on ka arusaadav, kuna koolimaja remonti on oodatud aastaid ning füüsiline keskkond ei ole takistanud õppetööd. Samas on see jätnud õpetajaskonda jälje muutuste võimalikkuse osas.

Väljundipõhise õppekava kategoorias saab välja tuua, et oluliselt rõhku ei panda edasiviivale tagasisidele ning õppijakesksele õpetamisele vaid pigem käitumuslikule poolele, et õpetaja saaks anda edasi õppematerjali. Väljundipõhise õppekava juures mängib võtmetähtsust, mida õppija peaks teadma, mõistma ja/või suutma demonstreerida õppeperioodi lõpus. Õpitulemused on selgelt seotud õppija saavutustega (Adam, 2008). Laste kaasahaaratus ja algatusvõime soodustamine aitab küll kaasa heade suhete kujunemisele koolis, kuid õpimotivatsiooni suurendamisel mängib võtmerolli ennastjuhtiva õppija kujundamine läbi teadmiste ja oskuste toetamise ning edasiviiva suunamise. Väljundipõhise õppekava rakendumiseks on vaja esmalt tegeleda õpetajate võimestatuse ja motivatsiooniga, et õpetajad saaksid toetada ennastjuhtiva õppija kujunemist.

Väljundipõhise õppekava iseloomulike joonte väärtustamise juures saab välja tuua ka ainevaldkonna juhtide vastused. Küsimusele, kuidas luua koostöiselt kooli õpetajaskonnaga väärtustele tuginev ning ühiskonna muutustega arvestav õppekava üldosa vastati, et läbi koostöö. Välja toodi, et *korraldada koos õpetajaskonnaga arutelusid, analüüsida olemasolevat olukorda, määratleda kooli olulised väärtused ning sõnastada selgelt kooli õppekava eesmärgid; alustaks kooli väärtuste üle vaatamisega. Kas need väärtused peegeldavad kogukonna ootusi ja vajadusi? Arutaks seda koos õpetajate, õpilasesinduse, hoolekogu ja juhtkonnaga; õpetajatega tuleks rohkem vestelda, seletada oma mõtteid, kuulata. Analüüsida, mis on olnud seni meie tugevused, mis nõrkused. Anda aega asju*

seedida ja üldse on hetke olukord väga pingeline seoses asenduspinnaga ja kahjuks meeldivat töökeskkonda ei ole. Väga kehva aeg uueks õppekavaks.

Uuele, ajakohastatud õppekavale on ainevaldkondade juhtidel järgmised ootused: *koostöö ja paindlikkus, õppimine ei tohi muutuda mänguks, ajakohastatud õppekava võiks pakkuda õpetajatele rohkem autonoomiat ning toetada loominguulist lähenemist õppetöole.* Taoline lähenemine aitaks ühe ainevaldkonna juhi arvates *kaasa klassi dünaamika ja individuaalsusega arvestamisel, mis omakorda aitaks kaasa motiveeritumate õppijate kujunemisele.* Samuti töid ainevaldkondade juhid välja, et *uus õppekava peaks olema konkreetne, kasutajasõbralik ning õpetaja töökoormust arvestav.*

Kooli õppekava visuaal

Leides vastust küsimusele „**milline võiks olla kooli õppekava visuaal?**“ võtsin aluseks kooli õppekava üldosa, kooli arengukava, õpetajate poolt välja toodud ideaalse õpilase profiili, üldpädevused ja läbivad teemad ning koostas sellest lühendatud kokkuvõtte, aitas jõuda lähemale õppekava mõistmisele ning visuaali loomisele. Visuaal (Lisa 4.) kujutab endast üldpädevuste ja läbivate teemade õpetamise kaudu omandatud oskusi ja teadmisi, mida toetavad avatud, uuenduslik ja sõbralik õpikeskkond ning kooli missioon anda õpilastele kvaliteetset ja tänapäevast haridust. Läbi visualiseerimise on võimalik õppekava muuta õppijakeskseks ning arusaadavaks nii õpilastele kui ka õpetajatele (Mavroudi et al., 2019). Üldpädevuste ja läbivate teemade omandamist aitavad saavutada lisaks kohustuslikele õppeainetele ka kooli poolt pakutavad valikained nagu väärtuskasvatus, saarlus, digiõpe, informaatika, karjääriõpe ja ettevõtlus. Kooli lõpetava noore kujunemisele aitavad kaasa edasiviiv tagasiside (hindamine), toetav õpetajaskond ning kooli poolt pakutavad tugimeetmed. Samuti kajastub visuaalis õpetajate meelsus väljundipõhise õppekava rakendamiseks.

Õppekava visuaali rolli nägid ainevaldkondade juhid õppekava mõistmise lihtsustamisel ja atraktiivsemaks muutmisel olulisena.

Õppekavaarenduse protsessi kokkuvõtteks

Tulles tagasi õppekavaarenduse juhtimise juurde (Wiles, 2009), siis moodustasin õpetajatest väiksema tuumiku (ainevaldkondade juhid), kellelt küsisin sisendit õppekavaarenduse kohta. Ainevaldkondade juhtide hinnangul on hetkel kasutusel olev kooli õppekava mitmekülgne ja õpilasekeskne, kuid seda ei rakendata piisavalt (Kooli õppekava, 2023). Kitsaskohtadena

toodi välja liigne õppekoormus, kooli eripära arvestamata jätmine ning vähene tähelepanu õpilaste loovusele. Muudatustena soovitakse suuremat koostööd, paindlikumat õppekava ning kooli omapära rõhutamist. Juhtkonna rolli nähti muutuste elluviimisel võtmetähtsusega, samuti peeti oluliseks õpetajate kaasamist. Hoolekogu nähti olulise toetajana, kuid mitte määrava tegurina kooliarendusprotsessis. Väärtustele tugineva ja ühiskonna muutustega arvestava õppekava loomist peeti võimalikuks läbi koostöö, arutelude ning kogukonna kaasamise.

Kui sünteesida kõigi uuringuetappide käigus kogutud andmeid, võib lühidalt välja tuua, et vastus esimesele uurimisküsimusele „Millisena tajuvad õpetajad enda võimestatust ja motivatsiooni ning kooli tervikuna?“ on peidetud eelkõige koostöökultuuri alla.

Õppekavaarenduse protsessi tulemusena, mida juhtisin 2023/24 õppeaastal, ilmnes, et koostöisust tajutakse madalana, kuid just koostöisus õppekava arenduse juures võimaldab õpetajatel jagada teadmisi ja kogemusi ning tavaid õpetamispraktikas, mis aitab kaasa õpilaste arengu individuaalsele toetamisele. Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (2021) on ühena kolmest suuremast eesmärgist võtnud fookusesse nüüdisaegsest õpikäsitusest lähtuvad õppekavad ning iga õppija individuaalsusega arvestamise. Arenguperioodi lõpuks on Eestis välja töötatud õppekavad, mis keskenduvad õppija individuaalsele ning mille sisu on kooskõlas ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega. Samuti taotletakse õppekavaarenduse teaduspõhisust (*Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*, 2021). Vastavalt õpetaja tugevustele on koostöiselt võimalik luua mitmekülgne ning õpilase arengut toetav õpikeskkond. Samuti aitab koostöine õppekavaarendus jõuda edukalt probleemide lahendamiseni (Vangrieken *et al.*, 2015). Jagatud kogemused ja tagasiside võimaldab paremini mõista, kuidas tööd koolis korraldada. Koostöisus aitab luua töökeskkonna, mis on õpetaja jaoks inspireeriv ning väljakutseid pakkuv. Koostöös loodud õppekava aitab kaasa ainetevaheliste seoste hõlpsamaks loomiseks ning erinevate lõiminguvõimaluste ilmsikstulekuks. Kui õpetajad töötavad koostöiselt, siis on võimalik saavutada motiveeriv õpikeskkond ka õpilastele.

Koostöisus õppekava arenduse juures võimaldab õpetajatel jagada teadmisi ja kogemusi ning tavaid õpetamispraktikas, mis aitab kaasa õpilaste arengu individuaalsele toetamisele. Koostööd soodustavad tegurid on koolijuhtide luua, kuid need ei sünni üleöö ning muutuste juhtimine peab olema teadlik panus organisatsiooni arengusse.

Selleks, et luua koostöiselt kooli õpetajaskonnaga kooli väärtustele tuginev ning ühiskonna muutustega arvestav õppekava üldosa, tuleb esmalt rõhku pöörata kollektiivi võimestatusele ja motivatsioonile (Drake *et al.*, 2007). Kollektiiv peab selgelt tajuma oma

rolli muutuste elluviimisel ning kaasatust organisatsiooni arengusse. Lisaks eelpoolnimetatule peavad olema töökeskkonna tingimused koostööd soodustavad. Koostöisuse soodustamiseks on vaja ellu kutsuda regulaarsed koostöötunnid või õpetajate õpiringid. Töö koostöisuse suunas peab olema järjepidev ja teadlik ning selle eestvedajaks on koolijuhid, kelle selge visioon aitab kollektiivil jõuda soovitud tulemuseni.

Vastusena teisele uurimisküsimusele „Millised üldpädevused peaksid olema õpetajate arvates kooli lõpetaval noorel?“ saab tõdeda, et õpetajad tunnetavad hästi kooli lõpetava noore isikuomadusi ning seostavad neid ka üldpädevustega. Mida rohkem teadlikult rõhku panna üldpädevuste ja kooli lõpetava noore profiili omavahelistele seostele, seda enam saame rääkida liikumisest väljundipõhise õppekava loomise ja rakendumise poole. Kui õpetajad teadvustavad, millised õpiväljundid, nii teadmiste kui ka üldpädevuste vallas peaks omandama kooli lõpetav noor, siis saame tagada ka nüüdisaegse õpikäsituse rakendumise ainetunnis. Õpetajad teadvustavad selgelt kooli lõpetava noore kuvandit, vajalikke samme nii protsessi, väljundi kui sisendi hindamisel. Õpetajad tajuvad, et õpimotivatsiooni tõstmise kaudu on võimalik saavutada üldpädevused, mis OECD raporti järgi on võtmetähtsusega (OECD, 2005). Üldpädevuste arendamise kaudu saame toetada nüüdisaegse õpikäsituse rakendumist ning suurendada nii õppijate kui õpetajate heaolu (Pedaste, 2020). Selleks, et õpetajate omanditunnet kooli, õppekava ja õpetatava suhtes suurendada, kutsusin kokku õpetajate koostöötunnid, kus hakkasime analüüsima kooli tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte (Goi, 2017).

Vastusena kolmandale uurimisküsimusele „Milliseid väljundipõhisele õppekavale iseloomulikke jooni õpetajad väärtustavad?“ näeme, et õpetajad väärtustavad laste teadmisi ja käitumist. Samas tuleb tõdeda, et käesoleva magistritöö kõige problemaatilisem küsitlus ei andnud päris tõeseid vastuseid. Usun, et tulemusi varjutas õpetajate soov „õigesti“ vastata, sest viisin küsitluse läbi Pärnus toimunud koolituspäeva raames õppejuhina.

Selgelt tuleb ka tõdeda, et käesoleva uuringu läbiviimisel on olnud omad piirangud. Suurimaks piiranguks on uuringust osavõtjate arv, mis erinevate töö osade puhul varieerusid 19-26 vastaja vahel, kui kooli kogu õpetajaskonnas on 38 õpetajat. Töö koostamisse oleks võinud kaasata õpilasesinduse ja hoolekogu, et lisada õppekavaarenduse protsessi ka õpilaste ja kogukonna hääl. Selgelt piiranguna saab välja tuua ka töö autori rolli. Olles kõnealuses koolis õppejuht, ei saa eeldada, et õpetajad kõikides vastustes ja koostöötundides antud vastuste puhul julgesid välja öelda oma isikliku seisukoha. Kindlasti mängib piirangute puhul rolli töö autori vähene kogemus õppejuhina.

Käesoleva töö puhul saab rääkida ka jätkutegevustest, mida kindlasti tuleks edasi uurida ja analüüsida. Näiteks peaks järgnevatel aastatel kordama õpetajate võimestatuse ja motivatsiooni küsitlust, et näha muutuseid kollektiivis. Õppekavaarendusse tuleb kaasata õpilasesindus ja hoolekogu. Lisaks sellele tuleb järjepidevalt tegeleda kooli lõpetava õpilase omandatud teadmiste-oskuste-pädevuste üle arutlemisega ning vastavate kokkulepete sõlmimisega, et rakenduks väljundipõhine õppekava. Õpetajaid tuleb koolitada ja toetada nüüdisaegse õpikäsituse rakendumisel. 2024/25 õppeaastast liigub kool 75-minutilise tunni peale, vähendamaks õpilaste ja õpetajate igapäevast töökoormust. Samuti reguleeritakse koduse töö mahtu. Lisaks vaadatakse üle õpetajate tööaeg, et vältida läbipõlemist ning soodustada erialastel täiendkoolitustel osalemist. Järgnevatel aastatel tuleb koolil teadlikult töötada õpilaste ja õpetajate vaimse ning füüsilise tervise hoidmise suunal. Samuti tuleb kooli juhtkonnal välja töötada motivatsioonipakett õpetajate heaolu suurendamiseks. Õpetajaskonnale tuleb korraldada ühiseid väljasõite ning koolitusi, mis aitaksid kaasa sisekliima paranemisele. Samuti tuleb üle vaadata kooli töökorralduse reeglid, et õpetajaskond ei tajuks ebavõrdsust. Üle tuleb vaadata töö- ja puhkeaeg ning rõhutada koostöötundide olulisust ning näidata selle vajalikkust. Õpetajaskonnale tuleb pakkuda koolitusi, mis aitaksid kaasa väljundipõhisele õppekavale üleminekul ning toetada üldtoe raames tehtavate vähenduste osas.

Käesoleva magistr töö käigus püüdsin mõista organisatsiooni töökultuuri ning liikuda koostöiselt väljundipõhise õppekava rakendumise poole. Töö praktilise tulemusena valmis õppekava üldosa kokkuvõtlik visuaal, võttes arvesse riiklikke- ja kooli alusdokumente ning õpetajatelt ja ainevaldkonna juhtidelt saadud sisendit.

Tänu sõnad

Täna uurimistö protsessis osalejaid ja kaasaaitajaid: juhendajat, Tartu Ülikooli haridusinnovatsiooni nooremlektorit Maria Jürimäed, kes innustas, inspireeris ja suunas mind töö kirjutamise protsessis; Pihel Hunt ja Gerli Silma kaasamõtlemise ja vajalike suuniste; retsensent Rain Mikserit soovituslike täienduste ning paranduste eest; Merit Kariset visuaali loomise alase kirjanduse jagamise ning teemakohaste inspireerivate vestluste eest; Brit Pavelsoni abistamisel visuaali digitaliseerimisega; Anne Keerbergi konstruktiivse kriitika ja edasiviiva tagasiside eest. Täna oma abikaasat ja lapsi mõistmise, toetamise ja innustamise eest magistriõpingute- ning töö kirjutamise protsessis.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Anni Haandi /allkirjastatud digitaalselt/ (16.05.2024)

Kasutatud materjalid

- Archer, A. (2014). *Multimodal designs for learning in contexts of diversity*. 7(2), 8.
<https://doi.org/10.2478/dfl-2014-0061>
- Aru, L., & Jaani, J. (2010). Lõiming: Lõimingu võimalusi põhikooli õppekavas: Kogumik | DIGAR. <https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:55785>
- Brophy, J. (2014). Kuidas õpilasi motiveerida. Käsiraamat õpetajatele. SA Archimedes.
- Chua, C. (2004). Perception of Quality in Higher Education. AUQA Occasional Publication.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=8234b2ba8443b3e1c5fed93cdfabf7713f515a7e>
- Connelly, F. M., & Clandinin, D. J. (1988). Teachers as Curriculum Planners. Narratives of Experience. Teachers College Press.
- Deng, Z. (2013). The Practical, curriculum, theory and practice: An international dialogue on Schwab's the 'Practical 1'. *Journal of Curriculum Studies*, 45(5), 583–590.
<https://doi.org/10.1080/00220272.2013.812246>
- Drake, A. R., Wong, J., & Salter, S. B. (2007). Empowerment, Motivation, and Performance: Examining the Impact of Feedback and Incentives on Nonmanagement Employees.
<https://www.proquest.com/openview/2af94693a225757b99b32bfe79397254/1?pq-origsite=gscholar&cbl=31166>
- EduSkills OECD (Director). (2019). OECD Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. https://www.youtube.com/watch?v=M3u1AL_aZjI
- Eisenschmidt, E., Reiska, E., & Oder, T. (2015). Novice teachers' perception of senior management support and its connection with involvement in school development and collegial co-operation. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 3(1), 148–172. <https://doi.org/10.12697/eha.2015.3.1.07>
- EKSS. (2009). [EKSS] „Eesti keele seletav sõnaraamat“ 2009.
<https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=visuaalne&F=M>
- European Training Foundation (Director). (2017, aprill 27). European Entrepreneurship Competence Framework. <https://www.youtube.com/watch?v=UwZPcJky0Ko>
- Frank, N., & Madsen, A. (2020). Draw to Learn.
https://issuu.com/underombygning/docs/draw_to_learn_by_frank_and_madsen
- Haridus- ja Noorteamet. (2019). Riiklike õppekavade ajakohastamine – rakendamise toetamine. <https://oppekava.ee/oppekavade-ajakohastamine/>

- Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035. (2021). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035.
<https://www.hm.ee/media/1488/download>
- Hope, G. (2008). *Thinking and Learning Through Drawing*. Canterbury Christ Church University.
- HTM. (2021). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035.
[file:///C:/Users/Anni%20Haandi/Downloads/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/Anni%20Haandi/Downloads/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21%20(5).pdf)
- Johnson-Mardones, D. F. (2015). Understanding Curriculum as Phenomenon, Field, and Design: A Multidimensional conceptualization. *International Dialogues on Education Journal*, 2(2). <https://doi.org/10.53308/ide.v2i2.193>
- Jürimäe, M., & Pung, B. (2018). Tuulte Roosi mudel alushariduse kvaliteedi hindamiseks. Haridus- ja Teadusministeerium. https://haka.ee/wp-content/uploads/ulevaade_haridussusteemi_valishindamisest_2017-2018_oa.pdf.pdf
- Kooli õppekava. (2023). Kuressaare Vanalinna Kooli õppekava.
<https://kvk.edu.ee/et/oppekava>
- Käis, J. (2004). Kooli-raamat. Ilmamaa.
- Laherand, M.-L. (2008a). Kvalitatiivne uurimisviis. OÜ Sulesepp.
- Laherand, M.-L. (2008b). Kvalitatiivne uurimisviis. OÜ Sulesepp.
- Lee, A. N., & Nie, Y. (2013). Development and Validation of the School Leader Empowering Behaviours (SLEB) Scale. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 22(4), 485–495.
<https://doi.org/10.1007/s40299-012-0047-8>
- Lee, A. N., & Nie, Y. (2016). Teachers' Perceptions of School Leader Empowering Behaviors on Psychological Empowerment: A Moderated Path Analysis. *New Waves-Educational Research and Development Journal*, 19(2), 36–58.
- Leiber, T., Stensaker, B., & Harvey, L. C. (2019). Bridging theory and practice of impact evaluation of quality management in higher education institutions: A SWOT analysis. *Impact Evaluation of Quality Management in Higher Education*. Routledge.
- Loyens, S. M., & Rikers, R. M. (2011). Instruction Based on Inquiry: Kd Handbook of Research on Learning and Instruction (R. E. Mayer & P. A. Alexander, Toim).
https://www.researchgate.net/profile/Hadley-Solomon/publication/257947063_Learning_with_Motivation/links/574b189408ae2e0dd301a04c/Learning-with-Motivation.pdf

- Mavroudi, A., Fragou, O., & Goumopoulos, C. (2019). Design Concepts, Principles and Patterns in the Curriculum of the New Computing Education Era. 11(1), 141–153. <https://doi.org/10.16993/dfl.140>
- Microsoft Corporation. (2019). [Microsoft Excel] (Version 1808).
- Nieveen, N. M., van den Akker, J. J. H., & Voogt, J. M. (2023). Curriculum design. R. J. Tierney, F. Rizvi, & K. Ercikan (Toim), International Encyclopedia of Education (Fourth Edition) (lk 198–205). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818630-5.03032-3>
- OECD. (2018). TALIS 2018 tulemused: II osa. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/talis_eeesti_24.03.pdf
- Orav, K. (2021). Visuaalsete meetodite kasutamine ja visuaalse lihtsustamise potentsiaal üldhariduses [Tartu Ülikool]. <http://hdl.handle.net/10062/73215>
- Pedaste, M. (2018). Õppimise kolm suurt sihti tänapäeval. Nüüdisaegne Õpikäsitus. <https://sisu.ut.ee/opikasitus/%C3%B5ppimise-kolm-suurt-sihti-t%C3%A4nap%C3%A4eval-1>
- Pung, B. (2018). Lapsevanemate ja lasteasutuste töötajate hinnangud lasteasutuse kvaliteedile Euroopa Liidu viie liikmesriigi näitel [Tartu Ülikool]. <http://hdl.handle.net/10062/61534>
- Põhikooli riiklik õppekava, määrus, RT I, 29.08.2014, 20 Vabariigi Valitsus (2011). <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>
- Põhikooli riiklik õppekava, määrus, RT I, 08.03.2023, 5 Vabariigi Valitsus (2023). <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv>
- Roam, D. (2014). The Ten (and a half) Commandments of Visual Thinking. The Art Of. <https://www.theartof.com/articles/the-ten-and-a-half-commandments-of-visual-thinking>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic-dialectical perspective. Handbook of self-determination research (lk 3–33). University of Rochester Press. <https://www.elaborer.org/cours/A16/lectures/Ryan2004.pdf>
- Senge, P. (2008). Õppiv kool. AS Atlex.
- Shen, J., Wu, H., Reeves, P., Ryan, L., Zheng, Y., & Anderson, D. (2020). The association between teacher leadership and student achievement: A meta-analysis. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1747938X19305317>

- Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*, 38(5), 1442–1465.
<https://doi.org/10.2307/256865>
- Tamm, A. (2018a). Nüüdisaegse õpikäsituse põhiprintsiibid. *Nüüdisaegne Õpikäsitus*.
<https://sisu.ut.ee/opikasitus/n%C3%BC%C3%BCdisaegse-%C3%B5pik%C3%A4situse-p%C3%B5hiprintsiibid>
- Tamm, A. (2018b). Õpetajakesksest õppijakeskse õpetamiseni. *Nüüdisaegne Õpikäsitus*.
<https://sisu.ut.ee/opikasitus/%C3%B5petajakesksest-%C3%B5ppijakeskse-%C3%B5petamiseni>
- Timoštšuk, I. (2020). Õppijakeskne lähenemine õpetamisele (M. Heidmets, Toim). Tallinna Ülikool.
- Torres de Eça, T. (2018). *Creating Situations by Learning Through Art. Learning through art: Lessons for the 21 century*.
https://www.academia.edu/113757193/Learning_through_art_Lessons_for_the_21_century
- Tröhler, D. (2016). Curriculum history or the educational construction of Europe in the long nineteenth century. *European Educational Research Journal*, 15, 279–297.
<https://doi.org/10.1177/1474904116645111>
- Vabariigi Valitsus. (2023). Vabariigi Valitsuse määruste muutmine riiklike õppekavade ajakohastamise tõttu–Riigi Teataja. Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023001>
- Van den Akker, J., de Boer, W., Folmer, E., Kuiper, W., Letschert, J., Nieveen, N., & Thijs, A. (2009). *Curriculum in Development*.
https://www.academia.edu/5132063/Curriculum_in_development_1_
- Vanari, K., Lamesoo, K., Poll, K., & Leppik, K. (2021). Riikliku õppekava katsetamise uuringu läbiviimine. Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool. https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2022/02/ROK-katsetuse-lopparuanne_2020-_TU_TLU-marts2021.pdf
- Vangrieken, K., Dochy, F., Raes, E., & Kyndt, E. (2015). Teacher collaboration: A systematic review. *Educational Research Review*, 15, 17–40.
<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.04.002>
- VV määrus, T. (2023). Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse määruste muutmine seoses riiklike õppekavade kaasajastamisega“ eelnõu seletuskiri. Vabariigi Valitsus.
https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2023/02/VV_m22ruse_seletuskiri.pdf

- Westbury, I. (1972). The Character of a Curriculum for a “Practical” Curriculum. *Curriculum Theory Network*, 3(10), 25–36. <https://doi.org/10.1080/00784931.1972.11075727>
- Wiles, J. (2009). *Leading Curriculum Development* (Corwin Press).
- Winter, C., & Hyatt, D. (2023). Critical curriculum analysis framework (CCAF). R. J. Tierney, F. Rizvi, & K. Ercikan (Toim), *International Encyclopedia of Education (Fourth Edition)* (lk 35–48). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818630-5.03005-0>

Lisad

Lisa 1. Võimestatuse ja motivatsiooni küsimustik õpetajatele

Võimestatust ja motivatsiooni
Kuuluvus
1. Minu sotsiaalsed suhted koolis on toetavad ja väärtuslikud
2. Tunnen, et usaldan oma kolleege täielikult
3. Meie õpetajad on ühtehoidvad
4. Minu kolleegid väärtustavad mind sellisena nagu ma olen
Tähenduslikkus
1. Minu töö koolis on mulle väga tähtis
2. See, mida ma tööl teen, omab minu jaoks laiemat tähendust
3. Töö, mida teen, on minu jaoks väga tähendusrikas
Kompetentsus
1. Mul on olemas kõik tööks vajalikud oskused
2. Olen piisavalt kompetentne, et oma tööd hästi teha
3. Olen kindel oma võimekuses saada tööülesannetega hästi hakkama
Autonoomia
1. Mul on piisavalt autonoomiat valida, kuidas oma tööd teen
2. Mul on vabadust iseseisvalt otsustada oma töö sisu ja korralduse üle
3. Ma võin üsna vabalt otsustada, kuidas oma tööd teen
Mõjukus
1. Mul on koolis toimuva osas suur mõju
2. Ma saan sisuliselt mõjutada, mis minu koolis toimub
3. Minu sõnal on kolleegide hulgas kaalu

Lisa 2. Kooli lõpetava noore profiili ja üldpädevuste tabel

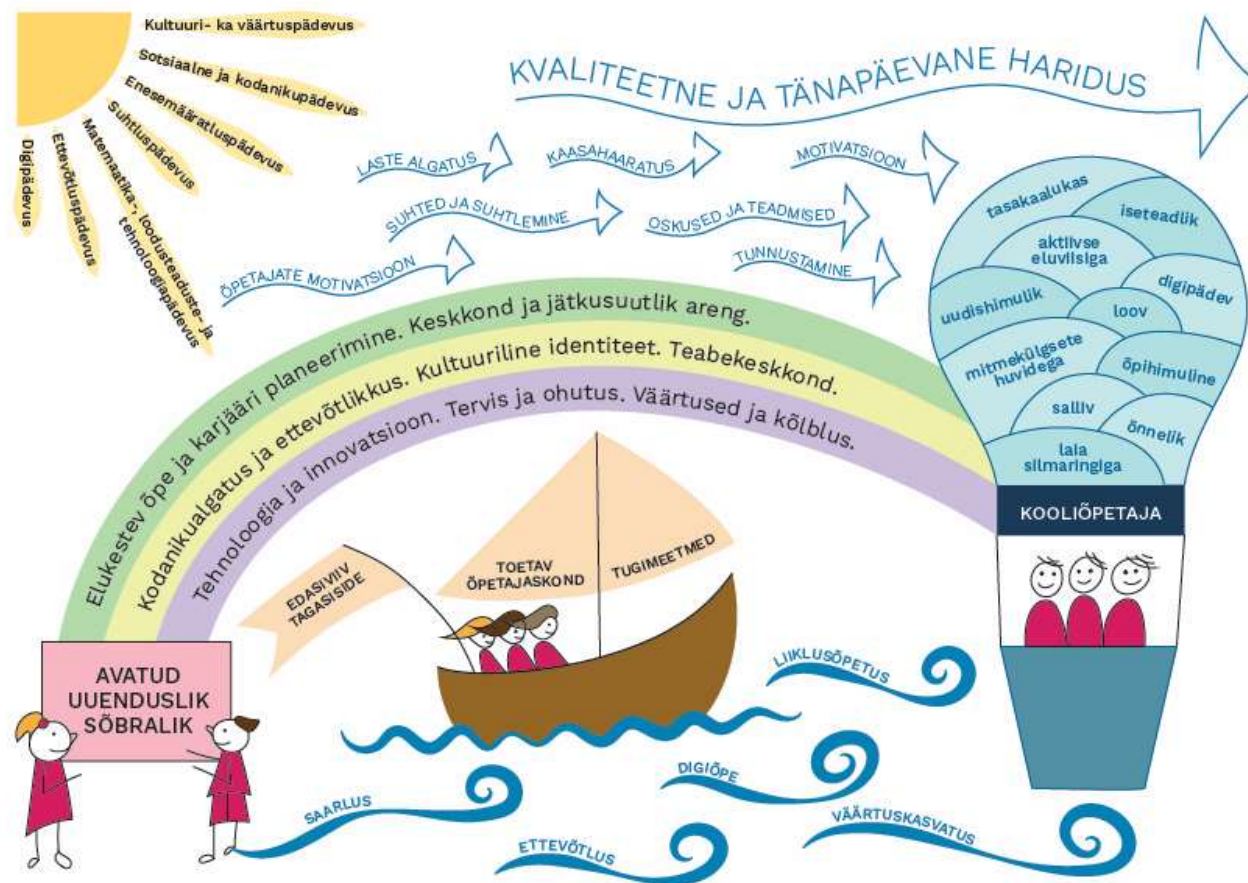
Üldpädevus	Üldpädevuse kirjeldus (PRÕK, 2011; PRÕK, 2023)	Kooli lõpetava noore profiil
Kultuuri- ja väärtuspädevus	„suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid”	Arukas Kohanemisvõimeline Loov
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	„suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel”	Iseteadlik Tasakaalukas
Enesemääratluspädevus	„suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme”	Tervisliku eluviisiga Õnnelik
Õpipädevus	„suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi”	Õpihimuline Uudishimulik
Suhtluspädevus	„suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi”	Otsustusvõimeline Salliv

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	„suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt”	Mitmekülgsede huvidega
Ettevõtlikkuspädevus	„suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmäärke, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust”	Aktiivse eluviisiga
Digipädevus	„suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus”	Digipädev

Lisa 3. Küsimustik ainevaldkonna juhtidele

1. Palun too välja kooli tänase õppekava positiivsed küljed.
2. Palun too välja kooli tänase õppekava kitsaskohad.
3. Milliseid muudatusi koolis oleks Sinu arvates vaja?
4. Milliseid muudatusi koolis saad Sina mõjutada?
5. Mil määral peaks kool käima kaasas ühiskondlike muutustega?
6. Mida ootad uuelt, ajakohastatud õppekavalt?
7. Millisena näed kooli juhtkonna rolli muutuste elluviimisel?
8. Milline on õpetajaskonna roll muutuste elluviimisel?
9. Milline on kooli hoolekogu roll muutuste elluviimisel?
10. Kuidas luua koostöiselt kooli õpetajaskonnaga kooli väärtustele tuginev ning ühiskonna muutustega arvestav õppekava üldosa?
11. Milline peaks olema kooli õppekava visuaal?

Lisa 4. Õppekava visuaal

Lisa 5. Nõusoleku kinnitus

Hea kolleeg,

õpin Tartu Ülikooli Haridusteaduste instituudis haridusinnovatsiooni õppekaval ning 2024. aasta kevadel valmib minu magistritöö teemal “Õppekavaarenduse protsess ja visuaali loomine ühe põhikooli näitel”. Näitekoolina kasutan Kuressaare Vanalinna Kooli ning analüüsin töö käigus erinevaid õppekavateooriaid, õppekava juhtimise praktikaid ning analüüsin õppekava loomise protsessi. Lisaks valmib minu töö käigus kooli õppekava kujutav visuaal, mida saab tulevikus kasutada kooli tutvustamiseks kogu kooliperele.

Andmed, mida töö valmimiseks kogun, kajastuvad töös anonüümselt. Samuti ei kajastu töös kooli nimi.

Palun Sinu nõusolekut, kasutamaks oma magistritöös töökoosolekutel ja koolitustel kogutud andmeid.

Lugupidamisega

Anni Haandi

Lisa 6. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks:

Mina, Anni Haandi,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Õppekavaarenduse protsess ja visuaali loomine ühe põhikooli näitel”, mille juhendaja on Tartu Ülikooli Haridusteaduste Instituudi nooremlektor Maria Jürimäe, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anni Haandi

16.05.2024